

primary school teachers for the professional activities in the case of inclusive education» is the complicated system of interaction of the subjects of educational process of higher school which is aimed to students mastering of special knowledge, abilities and skills of theory and practice of inclusive education, among them, teaching, upbringing and correction of the development of pupils with and/or without special educational needs, formation of professionally significant characteristics of future pedagogue which would have the personal positive position concerning the different groups of children involved to the inclusive education (humanistic treatment, love, care, support, assistance, collaboration, mutual creative work), which would promote the effectiveness of learning. «Training of the primary school teachers for the professional activities in the case of inclusive education» is the complicated, multifold, and multilevel personal formation, which provides the successful discharge of wide range of teachers functions related to improvement of the content and organization of the different forms of inclusive education and active use of specific methods and techniques of efficient education, upbringing and correction of the development of primary school pupils with and/or without special educational needs in the case of implementation of inclusive education in primary school. It was revealed the determined categories represent the wide range of notions related to professionalization, professional formation and professional education. It was found that in the procedural aspect they include formation and development of future specialist, and in effective aspect – the mastering of professional potential, professional usefulness and professional competence as integral parts of the preparedness to professional activity.

Conclusion. *Therefore, considering such general notions as «training» and «professional training» it was revealed the defined categories belongs to the wider categories of professionalization, professional formation and professional education, which in the procedural aspect include the formation and development of future specialist, and in effective aspect – the mastering of professional potential, professional usefulness and professional competence as integral parts of the preparedness to professional activity. In higher educational institution, the professional training combines the learning and educational activities which include the purposeful dynamic interaction of teacher and student and during such interaction the learning, upbringing and development of students takes place. From such position it seems reasonable to consider the specific of the primary school teachers training for the professional activity in the case of inclusive education as the systemic phenomenon.*

Key words: *inclusive education; training; teacher professional training; professionalization; professional formation; elementary school teacher; professional competence; formation; development.*

Одержано редакцією 13.11.2017

Прийнято до публікації 20.11.2017

УДК 373.29.2.017.33(045)

ДОВБНЯ Софія Олегівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ, Україна

e-mail: so.dovbnia@gmail.com

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Дослідження присвячене обґрунтуванню правового виховання в контексті освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти. Уточнено сутність поняття «правове виховання», розкрито змістову характеристику феномена «правове виховання дітей дошкільного віку» і виокремлено його компоненти. Визначено педагогічні умови правового виховання дітей дошкільного віку в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти,*

як-то: створення правового розвивального середовища в закладі дошкільної освіти; педагогічний супровід освітньо-виховної роботи з правової освіченості дітей дошкільного віку; просвітницька робота педагогів із формування правового світогляду батьків.

Ключові слова: *правове виховання; компоненти правового виховання; діти дошкільного віку; педагогічні умови; освітній процес; заклад дошкільної освіти; правовий світогляд; педагогічний супровід.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасної правової держави і громадянського суспільства України не можливий без належного правового виховання та освіти членів суспільства, починаючи з найменших – дітей дошкільного віку і завершуючи освітою дорослих. Правове виховання дітей – одна з нагальних проблем нашого суспільства, оскільки рівень правової культури і знань дітей про свої права та обов'язки доволі низький. Важливість розв'язання проблеми правового виховання дітей зумовлена тим, що реалізація прав дитини є основною умовою фізичного і психічного благополуччя дитини, її розвитку. Тому перед педагогами стоїть завдання розширити правові знання дитини, сформувавши в неї відповідальність перед суспільством і державою, виховати її в дусі безумовного дотримання норм і права моралі. Успіх правового виховання значною мірою залежить від того, наскільки освітньо-виховний процес сучасного закладу дошкільної освіти активізує внутрішні можливості самої дитини-дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. У сучасних вітчизняних загальнодержавних нормативних документах задекларовано проблему правового захисту і виховання дітей із дошкільного віку і до завершення шкільного навчання: Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовому компоненті дошкільної освіти (2012), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти», «Концепції громадянської освіти та виховання в Україні», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді». Також із метою підвищення рівня правової освіти населення, створення належних умов для набуття громадянами правових знань, а також забезпечення їхнього конституційного права знати свої права та обов'язки Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року затверджено Національну програму правової освіти населення, де ставиться завдання правового виховання населення взагалі і молодого покоління, зокрема [1].

Теоретико-методологічні основи правового виховання представлені у працях і наукових пошуках вітчизняних і зарубіжних дослідників: П. Груздева, Г. Давидова, О. Здравомислова, І. Кона, Г. Маркова, Т. Барило, В. Бермана, Г. Маньковського, О. Нікітіна, В. Обухова, В. Оксамитного, М. Подберезького, Л. Твердохліб, Н. Ткачової, Я. Шевченко та ін. Психолого-педагогічні аспекти правового виховання дітей дошкільного віку розкрито в працях Т. ДоронОВОЇ, Г. Задорожної, С. Козлової, Т. Поніманської, Л. Пименової, Е. Руслової, О. Рилєєвої, С. Федотової та ін.

Професійну підготовку як педагогічних кадрів дошкільної освіти, так і батьків як учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та ознайомленню їх з основними документами щодо прав дитини актуалізує у своїх наукових пошуках Т. ДоронОВА [2].

У дослідженнях цієї проблеми С. Козлова наголошує «... на тому, що треба сформувавши в дошкільника уявлення про самого себе, про свої права і обов'язки, необхідно не лише повідомляти йому про це, але і формувати оцінне відношення до соціальних явищ, фактів, подій, учити застосовувати отримані знання в різноманітних формах власної діяльності» [3].

Змістовим компонентом патріотичного виховання, на думку Л. Пименової [4], є знайомство дітей з їхніми правами і обов'язками, оскільки до семи років вони можуть оцінювати вчинки інших, проявляють толерантність до представників інших

національностей, що реалізується в різних видах їх творчої комунікативної діяльності. Проблема правового захисту дітей із позиції їхньої гуманістичної взаємодії з дорослими і однолітками представлено в наукових працях Т. Поніманської [5].

Істотний інтерес для нашого дослідження становить доробок С. Федотової щодо особливостей реалізації педагогічних умов із формування в дітей старшого дошкільного віку уявлень про права людини [5].

Аналіз наукового фонду з досліджуваної проблеми засвідчує, що проблема правового виховання дітей дошкільного віку у вітчизняній теорії і практиці не є новою, але залишаються актуальними і нерозкритими такі аспекти, як особливості правового виховання як складника життєвої компетентності дітей дошкільного віку, методичне забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку, підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення правового виховання дітей цього віку. Відтак, постає необхідність визначення ролі, значення й місця правового виховання в парадигмі сучасної вітчизняної дошкільної освіти.

Мета статті полягає в аналітичному огляді феномену «правове виховання дітей дошкільного віку» і у визначенні педагогічних умов правового виховання дітей дошкільного віку в контексті освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти.

Комплексність феномену правового виховання вимагає дотримання аналітичного підходу до здійснення дослідження, а відтак передбачає застосування таких теоретичних **методів** його здійснення, як аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація психолого-педагогічних джерел із питань правового виховання, особливостей організаційно-педагогічних умов правового виховання в закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Розкриваючи особливості виховання дітей дошкільного віку в сучасній парадигмі дошкільної освіти України важливо окреслити сутність поняття «правове виховання дітей дошкільного віку» як педагогічного феномену.

У психологічному словнику поняття «правове виховання», тлумачиться як цілеспрямований постійний вплив на дитину з метою формування в неї правової культури й активної правомірної поведінки. Основна мета правового виховання – дати дитині необхідні в житті юридичні знання, навчити її шанувати закони і підзаконні акти і дотримуватися їх, тобто сформуванню досить високий рівень правової культури, здатний значно зменшити кількість правопорушень. Кожна людина, знаючи свої права та обов'язки, може грамотно себе захищати від незаконних дій зі сторони юридичних органів, що застосовують право.

Правове виховання тісно пов'язане з усіма видами виховання – морального, політичного, естетичного, економічного та ін. Їх можна назвати «субправовими», тобто такими, «що прилягають до правового», «пов'язаними з правовим», оскільки всі вони втягуються в орбіту правового виховання.

Ознаки (риси) правового виховання є такі, що: 1) будуються як основи системи норм права; 2) припускаються впровадження у правосвідомість вихованців складників елементів упорядкованих суспільних відносин – дозволів, обов'язків, заборон (дозволи, обов'язки, заборони стають первинними способами правового регулювання, поєднуються у процесі функціонування права з заходами державного забезпечення, створюють умови для здійснення правомірної поведінки); 3) спираються на можливість застосування примусової сили держави шляхом покладення юридичної відповідальності на правопорушників; 4) охоплюють не тільки суб'єктів права, які дотримуються правових норм, але і схильних до правопорушень і тих, хто порушили правові норми; 5) здійснюються за допомогою спеціальних правовиховних способів і засобів; 6) здійснюються вихователями, які здебільшого мають педагогічну освіту або спеціальну педагогічну підготовку.

Сутність правового виховання визначена як формування правової установки на узгодження прагнень і очікувань особистості з інтересами й очікуваннями суспільства, тобто процес вироблення стійких правових ідей і принципів у правосвідомості вихованців, формування правової культури.

Змістом правового виховання є процес цілеспрямованого і систематичного впливу на правосвідомість особистості (групи) за допомогою сукупності (комплексу) правовиховних заходів, певних способів і засобів, які має суспільство. Окреслено функції правового виховання як-от: 1) передача вихованцям (індивідам, суспільним групам) певної суми правових знань, навичок, умінь; 2) формування правових ідей, почуттів, переконань у правосвідомості вихованців, вироблення правової установки на правомірну поведінку; 3) правове виховання здійснюється у правовому полі, у регульованих правом сферах суспільних відносин [6].

У загальному розумінні правове виховання – процес цілеспрямованого і систематичного впливу на свідомість і культуру поведінки членів суспільства, що здійснюється для досягнення необхідного рівня правових знань, вироблення глибокої поваги до закону і звички точного виконання його вимог на основі особистого переконання [6, с. 340]. Ураховуючи значення дошкільного дитинства як одного з важливих і самодостатніх періодів становлення особистості дитини, державою здійснено низку законодавчих ініціатив для забезпечення правового виховання дітей із першої ланки системи освіти – дошкільної.

Слушна думка для нашого дослідження сучасного науковця Н. Мельник щодо правового виховання дітей дошкільного віку в парадигмі дошкільної освіти, що становить динамічний інтерес процесу в освітньому просторі та місце сучасної дитини в них, як-от: по-перше, швидкі зміни ідей і технологій відповідно яких потрібно забезпечити високу здатність дитини функціонувати в різних умовах; по-друге, слід відшукати раціональні схеми співвідношення між розвитком знань, технологій і здатністю дитини їх творчо засвоїти; по-третє, в умовах глобалізації дуже важливо забезпечити оптимальний баланс між локальним і глобальним, щоб дитина усвідомлювала себе у світі, могла з відповідальністю ставитися до нього, тобто була і громадянином країни; по-п'яте, у реаліях інформаційного суспільства потрібно виробити комунікативні здатності дітей, культивувати в кожній дитині високі духовні ідеали на основі конструктивізму як життєвої позиції, стверджувати культуру толерантності, сприймання представників інших культур в категоріях «інших», а не «гірших» [7, с. 109–111].

За дослідженням Г. Задоржної, правове виховання є основою формування в дітей культури громадянина, яка містить усвідомлене ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, що закріплені в основних законодавчих актах, глибоку повагу до законів і правил людського співіснування, готовності дотримуватися і виконувати закріплені в них вимоги, брати активну участь в управлінні державними справами, боротьбі з порушенням законів і становить триєдину мету:

1. Формування уявлень про права і закони, підвищення їхньої правової грамотності, розуміння необхідності дотримання норм цих законів, що сприятиме розвитку почуття власної гідності, поваги до себе, своїх батьків, до інших людей, формуванню правильного «правового» спілкування з іншими дітьми, спроможності захистити себе з правової позиції;
2. Формування правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань, почуттів, які визначають ставлення особистості до вимог законів і регулюють поведінку в конкретній правовій ситуації;
3. Формування правомірної поведінки, негативного ставлення до фактів правопорушень і злочинів, що дозволить дитині аналізувати власні вчинки і поведінку інших дітей і дорослих в контексті дотримання ними загальноприйнятих норм і правил, а також законодавчих вимог [8].

На основі вище зазначеного, «правове виховання дітей дошкільного віку» уточнюємо як цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість і поведінку дитини з метою формування в неї правової вихованості, тобто комплексної якості

особи, що характеризується наявністю і мірою сформованості в дошкільнят глибоких і стійких правових знань і переконань, емоційно позитивного відношення до них і відповідної їм правової поведінки.

Правове виховання дітей дошкільного віку включає формування трьох компонентів: інформаційно-пізнавального, що припускає наявність морально-правових суджень; емоційно-оцінного, що включає прийняття позитивного відношення до прав і обов'язків, здатність до адекватного оцінювання відповідно до них відповідних дій і вчинків інших; поведінково-діяльнісного, що передбачає реалізацію моделей морально-правової поведінки в соціумі, єдність і взаємозалежність яких реалізується в особовому новоутворенні – правовій вихованості [9].

Наступний етап здійснення дослідження – визначення педагогічних умов правового виховання дітей дошкільного віку в контексті освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Державним стандартом дошкільної освіти України (БКДО) – окреслено завдання правовиховної роботи з дошкільниками, що полягають у прищепленні їм елементарних правових знань, формуванні найпростіших навичок правової поведінки. Окрім того, у Базовому компоненті дошкільної освіти України визначено що одним із критеріїв, який характеризує дошкільну зрілість і психологічну готовність до систематичного навчання у школі є орієнтування дитини у своїх основних правах і обов'язках [10, с. 5]. У документі в освітній лінії «Особистість дитини» у контексті розвитку самосвідомості дитини також конкретизовано результати правовиховної роботи з дітьми дошкільного віку – орієнтується у своїх основних правах і обов'язках, усвідомлює їх значення та відмінності.

У змісті чинних освітніх програм, правове виховання дітей дошкільного віку ускладнюється відповідно до вікових і психологічних особливостей дітей з урахуванням принципів доступності та систематичності навчального матеріалу, що спрямований на правове виховання, виступає основою життєвої компетентності дітей дошкільного віку [11; 12; 13].

Організація правового виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти необхідно спрямовувати шляхом забезпечення таких педагогічних умов: 1) створення правового розвивального середовища в закладах дошкільної освіти; 2) педагогічний супровід освітньо-виховної роботи з правової освіченості дітей дошкільного віку; 3) просвітницька робота педагогів із формування правового світогляду батьків.

Однією з ґрунтовних педагогічних умов здійснення правового виховання дошкільнят є створення правового розвивального середовища в сучасних закладах дошкільної освіти, яке забезпечує: відкритий характеру суб'єкт-суб'єктної взаємодії між педагогами і батьками (їх взаємодія, повна інформованість із різних питань розвитку, виховання і навчання дітей у ЗДО та сім'ї; педагогічна взаємодія педагогів із іншим соціальними групами); права учасників освітнього процесу на вільний вибір виду діяльності, її часу та тривалості; закріплення прав і обов'язків кожного члена колективу, включаючи дітей і дорослих; відповідність принципам демократичного суспільства (вільний доступ кожного члена дитячого колективу до ігор та іграшок, володіння особистим майном у групі, експонування продуктів власної діяльності та ін.) [5, с. 23].

Наступну педагогічну умову визначаємо як педагогічний супровід освітньо-виховної роботи з правової освіченості дошкільників, що здійснюється відповідно до ряду підходів: змістово-домінуючого, діяльнісного та інтеграційного. Освітній процес із правового виховання дітей дошкільного в сучасному закладі дошкільної освіти доречно супроводжувати різноманітним організаційними формами і методами роботи. Наприклад, для дітей старшого дошкільного віку проводити заняття, що розроблені на основі Конвенції ООН «Про права дитини» і Декларацію прав дитини, бесіди, читання художньої літератури, рольове програвання бажаної поведінки в різних життєвих ситуаціях, консультації дітей на теми «Право на дружбу», «Символи України», «Про права дитини», «Я маю право на опіку батьками».

Особливістю педагогічного супроводу виховання правової вихованості дітей дошкільного віку є застосування різноманітних засобів, а саме: бесіди, читання художньої літератури, рольове програння бажаної поведінки в різних життєвих ситуаціях, вправи (зокрема, на самопізнання), етюди, пантоміміка, образотворча діяльність, ігри. Наприклад, цикл освітніх заходів: ігри-подорожі по глобусу, географічній карті світу, карті-килиму; етичні бесіди з дітьми; розгляд ілюстрацій із книг, що відображають морально-правову тематику. Доцільно застосовувати в роботі з дітьми дошкільного віку хороводні ігри, ігри-братання і ігри-похвали. Періодично влаштовувати у групі виставки улюблених речей, у процесі яких діти закріплюють уявлення про те, що в кожного можуть бути особисті речі (іграшки, книги та ін.), привчаються дбайливо ставитися до своїх і чужих речей, учаться розповідати, звідки в них ця іграшка, як вони з нею грають, чому вона їм так дорога [5].

Серед завдань, які реалізує вихователь через педагогічний супровід виховання правової вихованості дітей дошкільного віку, пріоритетне значення мають права вихованість, наявність у дітей елементарних уявлень про свої права і свободи, розвиток поваги і терпимості до інших людей і їх прав.

Ще одна, не менш важлива педагогічна умова – це освітня робота з формування правового світогляду батьків. Тому що батьки повинні докласти багато зусиль для того, щоб виховати правосвідому особистість.

Для здійснення освітньої роботи з формування правового світогляду батьків вихователю важливо мати чітке уявлення про морально-правову атмосферу сім'ї кожної дитини, володіти вмінням проводити відповідну діяльність із застосуванням ефективних форм роботи (батьківські збори, перегляд телепередач, індивідуальні консультації та зустрічі батьків із фахівцями соціальної сфери, працівниками правоохоронних органів, організація культурно-масових заходів, які можуть охоплювати коло питань із таких тем: «Виховання дітей – спільна справа батьків і педагогів», «Роль сім'ї в розвитку особистості дитини», «Дотримання прав дитини. Обов'язки батьків. Конвенція ООН про права дитини», «Вікові особливості дошкільника», «Етика стосунків у сім'ї», «Типові помилки у сімейному вихованні», «Культура спілкування», «Наскільки самостійна ваша дитина», «Щаслива сім'я. Яка вона?») з батьками з приведення цієї атмосфери у відповідність до моральних і правових норм.

Висновки. Таким чином, результати представлено аналітичного дослідження засвідчують, що правове виховання дітей дошкільного в цілісному освітньо-виховному процесі сучасного закладу дошкільної освіти необхідно розглядати з урахуванням вікової періодизації та забезпечення педагогічних умов (створення правового розвивального середовища в закладі дошкільної освіти; педагогічний супровід освітньо-виховної роботи з правової освіченості дітей дошкільного віку; просвітницька робота педагогів із формування правового світогляду батьків). Сучасний заклад дошкільної освіти в Україні характеризується особистісно зорієнтованим, діяльнісним, прагматичним підходами щодо педагогічного супроводу освітньо-виховного процесу, який визначає правове виховання дітей дошкільного віку одним із важливих моделей підготовки дітей до нинішнього життя, до позитивної взаємодії дітей із дорослими та однолітками, до співіснування дітей у соціумі, які здатні самостійно приймати рішення, визнавати свої помилки, відстоювати свою гідність, реалізовувати природні можливості.

Для реалізації правового виховання в системі дошкільної освіти в сучасній вітчизняній теорії та практиці налічується чимало здобутків, серед яких виокремлення означеного аспекту виховання у змісті дошкільної освіти. Однак, **подальшої розробки потребує** питання визначення формування правової компетентності дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності, підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до правового виховання дітей дошкільного віку, що становить перспективу подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Майор Н. С. Правове виховання дошкільників – обов'язкова умова формування життєвої компетентності особистості [Електронний ресурс]. / Н. С. Майор, О. Ю. Чаварга. – Режим доступу : <http://zakinppo.org.ua/2010-06-02-07-11-30/2010-06-02-07-12-06>.
2. Доронова Т. Взаимодействие дошкольного учреждения с родителями : пособие [для работников дошкольных образовательных учреждений] / Т. Доронова. – Москва, 2002. – 120 с.
3. Козлова С. А. Нравственное воспитание дошкольников в процессе ознакомления с окружающим миром / С. А. Козлова. – Москва, 1988. – 117 с.
4. Пименова Л. В. Программа патриотического воспитания детей дошкольного возраста / Л. В. Пименова. – Пермь, 1999. – 32 с.
5. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників : навчальний посібник / Т. І. Поніманська. – Київ : Вища школа, 1993. – 111 с.
6. Карпенко Л. А. Краткий психологический словарь / Л. А. Карпенко ; под ред. А. В. Петровского, М. П. Ярошевского. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 512 с.
7. Мельник Н. І. Професійна підготовка дошкільних педагогів у країнах Західної Європи : теорія і практика : монографія / Н. І. Мельник. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 392 с.
8. Задорожна Г. Правове виховання особистості дитини: поняття, сутність, особливості / Г. Задорожна // Педагогічний часопис Волині. – 2017. – № 4 (7). – С. 12–17.
9. Ніколаєнко В. М. Правове виховання в ДНЗ. 3-6 роки / В. М. Ніколаєнко. – Харків : Вид. група «Оноса», 2010. – 206, [2] с. : іл. – (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
10. Базовий компонент дошкільної освіти : [наук. кер. А. М. Богуш ; авт. кол. : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін.]. – Київ : [б. в.], 2012. – 26 с.
11. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]. – Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
12. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
13. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 264 с.

References

1. Major, N. S. (2010). *Legal education of preschool children – a prerequisite for the formation of the vital competence of the individual*. Retrieved from <http://zakinppo.org.ua/2010-06-02-07-11-30/2010-06-02-07-12-06> (in Engl.)
2. Doronova, T. (2002). *Interaction of preschool institution with parents. Benefit for preschool educational workers*. Moscow (in Russ.)
3. Kozlov, S. A. (1988). *Moral upbringing of preschool children in the process of familiarizing with the surrounding world*. Moscow (in Russ.)
4. Pimenova, L. V. (1999). *The program of patriotic upbringing of preschool children*. Perm (in Ukr.)
5. Ponimanska, T. I. (1993). *Moral upbringing of preschool children: Textbook*. Kyiv: Higher School (in Ukr.)
6. Karpenko, L. A. (1998). *A Short Psychological Dictionary* [ed. A. V. Petrovsky, M. P. Yaroshevsky], Rostov-on-Don: Phoenix (in Ukr.)
7. Melnyk, N. I. (2016). *Professional training of preschool teachers in Western European countries: theory and practice: monography*. Uman': FOP O. O. Zhovtyi (in Ukr.)
8. Zadorozhna, N. (2017). Personally oriented education: science-method. *Pedahohichnyi chasopys Volyni*, 4 (7), 12–17 (in Ukr.)
9. Nikolaenko, V. M. (2010). *Legal education in the dance school. 3-6 years*. Kharkov: Osnova (in Ukr.)
10. *The basic component of preschool education* (2012). [Ed. A.M. Bogush]. Kyiv (in Ukr.)
11. *Child: Educational program for children from two to seven years* (2016), ed. project V. O. Ognevyyuk. Kyiv (in Ukr.)
12. *Program for the development of a child of preschool age «I am in the World»* (new edition). (2014). [Ed. O. L. Kononko]. Kyiv (in Ukr.)
14. *The Program for the Development of the Preschool Child «Ukrainian Preschool»* (2012). Ternopil': Mandrivets (in Ukr.)

Abstract. *DOVBNYA Sofyia Olegivna. Preschool children legal education in the context of the modern preschool education institutions educational process.*

Introduction. *The development of a modern legal state and civil society of Ukraine is impossible without proper legal education and education of members of society, starting with the smallest – children of preschool age and completing the education of adults. Legal education of*

children is one of the urgent problems of our society, because the level of legal culture and knowledge of children about their rights and responsibilities is rather low. The importance of solving the problem of legal education of children is actualized because of the fact that the realization of the children rights is, perhaps, the most basic condition for the physical and mental well-being of the child, its development. Therefore, before teachers there is a task to expand the legal knowledge of the child, to form a responsibility to society and the state, to educate her in the spirit of unconditional adherence to norms and the law of morality. The success of legal education depends to a large extent on the extent to which the educational and educational process of a modern institution of pre-school education activates the internal capabilities of the child-preschool child himself,

Purpose. The investigation is aimed to present the analytical review of the phenomenon of «preschool children legal education» and to define the pedagogical conditions for the legal education of preschool children in the context of modern preschool education institutions educational process.

Methods. In order to achieve the purpose of the investigation and to solve the problems of the study, a set of methods was used: analysis, synthesis, generalization for the purpose of studying and systematization of scientific sources; system for analytical review of the phenomenon of «preschool children legal education»; problem-genetic in order to determine the pedagogical conditions of legal education of children of preschool age in the context of the educational process of a modern institution of preschool education.

Results. On the basis of the definition of pedagogical conditions of legal education of preschool children in the context of the educational process of a modern institution of preschool education, characterized by the creation of a legal development environment in a pre-school educational institution; pedagogical support of educational and educational work on legal education of children of preschool age; Educational work of teachers on the formation of the legal worldview of parents, substantiating the essence of the phenomenon of «legal education of children of preschool age», we will form the basis of legal education for children of preschool age about:

- rights and laws, increase of their legal literacy, understanding of the necessity of observance of the norms of these laws, which will promote the development of self-esteem, respect for oneself, their parents, for other people, «legal» communication with other children, the ability to protect oneself from a legal position;
- legal views, convictions, feelings that determine the attitude of the individual to the requirements of laws and regulate behavior in a particular legal situation;
- legality of behavior, negative attitude to the facts of offenses and crimes, which will allow the child to analyze their own actions and behavior of other children and adults in the context of observance of their generally accepted norms and rules, as well as legislative requirements.

Originality. The research was substantiated and built on the basis of general scientific, pedagogical, theoretical foundations, the totality of relevant research methods of studying the legal education of preschool children in the context of the educational process of a modern institution of preschool education, which made it possible to clarify the essence of the phenomenon of «legal upbringing of preschool children» as a purposeful, systematic influence on the consciousness and behavior of the child with the purpose of forming them deep and stable legal knowledge and beliefs, emotionally positive attitude to them and their respective legal behavior.

Conclusions. The results of the presented analytical investigation have shown that the legal education of preschool children in a holistic educational process of modern preschool education should be considered on the basis of age periodization in the organization and teaching conditions. Modern preschool education in Ukraine is characterized individually oriented, active, pragmatic approach regarding pedagogical support education and educational process that determines the legal education of preschool children one of the most important models prepare children for life today, the positive interaction of children with adults and peers, to the coexistence of children in society, able to make decisions on their own, to recognize their mistakes, to defend their dignity, to realize natural opportunities.

Key words: legal education; components of legal education; preschool children; pedagogical conditions; educational process; pre-school education institution; legal world outlook; pedagogical support.

Одержано редакцією 15.11.2017
Прийнято до публікації 20.11.2017